

IV

(Informacije)

INFORMACIJE INSTITUCIJ IN ORGANOV EVROPSKE UNIJE

SVET

Posodobljene smernice Evropske unije o spodbujanju spoštovanja mednarodnega humanitarnega prava (MHP)

(2009/C 303/06)

I. NAMEN

1. Namen teh smernic je določiti izvedbeno orodje za institucije in organe Evropske unije za spodbujanje spoštovanja mednarodnega humanitarnega prava (MHP). Smernice poudarjajo zavezo Evropske unije k spodbujanju takšnega spoštovanja na viden in dosleden način. Namenjene so vsem, ki delujejo v okviru Evropske unije, vse dokler obravnavane zadeve sodijo v področje njihove odgovornosti in pristojnosti. Dopolnjujejo smernice in druga skupna stališča, ki so v EU že sprejeta v zvezi z zadevami, kot so človekove pravice, mučenje in zaščita civilistov⁽¹⁾.

2. Te smernice so v skladu z zavezo EU in njenih držav članic glede MHP ter obravnavajo spoštovanje MHP s strani tretjih držav oziroma nedržavnih akterjev, ki delujejo v tretjih državah. Medtem ko ista zaveza velja za ukrepe, ki jih sprejmejo EU in njene države članice za zagotovitev spoštovanja MHP pri lastnem delovanju, vključno z delovanjem njihovih sil, te smernice ne zajemajo takšnih ukrepov⁽²⁾.

⁽¹⁾ Glej Smernice EU za dialoge o človekovih pravicah (Svet jih je odobril 13. decembra 2001, posodobljene so bile 19. januarja 2009); Smernice o politiki EU do tretjih držav glede mučenja in drugih krutih, nečloveških ali poniževalnih kazni ali ravnanja (Svet jih je odobril 9. aprila 2001, posodobljene so bile 29. aprila 2008); Smernice EU o otrocih in oboroženih spopadih (Svet jih je odobril 8. decembra 2003, posodobljene so bile 17. junija 2008); Smernice EU za spodbujanje in varstvo otrokovih pravic (Svet jih je odobril 10. decembra 2007); Smernice EU glede nasilja nad ženskami in boja proti vsem vrstam diskriminacije proti njim (Svet jih je odobril 8. decembra 2008) in Skupno Stališče Sveta 2003/444/SZVP z dne 16. junija 2003 o Mednarodnem kazenskem sodišču (UL L 150, 18.6.2003, str. 67).

⁽²⁾ Vse države članice EU so pogodbenice ženevskih konvencij in njihovih dopolnilnih protokolov ter so tako dolžne upoštevati njihova pravila.

II. MEDNARODNO HUMANITARNO PRAVO (MHP)

Uvod

3. Evropska unija temelji na načelih svobode, demokracije, spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter pravne države. To vključuje cilj spodbujanja spoštovanja MHP.

4. Mednarodno humanitarno pravo (MHP) – znano tudi kot pravo oboroženih spopadov ali vojno pravo – je namenjeno lažšanju posledic oboroženih spopadov z zaščito tistih, ki ne sodelujejo ali ne sodelujejo več v spopadu, ter z urejanjem sredstev in načina bojevanja.

5. Države so dolžne spoštovati pravila MHP, h katerim so zavezane s pogodbo ali ki so del običajnega mednarodnega prava. Veljajo lahko tudi za nedržavne akterje. Takšno spoštovanje je mednarodna zadeva. Poleg tega trpljenje in uničenje, ki ju povzročijo kršitve MHP, ovirata dogovore po spopadu. Zato je izboljšanje spoštovanja MHP po celem svetu v političnem in humanitarnem interesu.

Razvoj virov MHP

6. Pravila MHP so se razvila kot rezultat uravnoteženja vojaških potreb in humanitarnih vprašanj. MHP zajema pravila, namenjena zaščiti oseb, ki ne sodelujejo ali ne sodelujejo več neposredno v sovražnostih – kot so civilisti, vojni ujetniki in drugi pridržani ter ranjenci in bolniki – ter omejitvi

sredstev in načinov bojevanja – tudi bojne taktike in orožja – da bi se izognili nepotrebemu trpljenju in uničenju.

7. Tako kot drugi deli mednarodnega prava ima MHP dva glavna vira: mednarodne konvencije (pogodbe) in običajno mednarodno pravo. Običajno mednarodno pravo se oblikuje s prakso držav, ki ga sprejmejo kot zavezujočega. Sodne odločitve in pisanja vodilnih avtorjev so dopolnilna sredstva za določanje prava.
8. Glavne konvencije MHP so navedene v Prilogi k tem smernicam. Najpomembnejši so haaški pravilnik iz leta 1907, štiri ženevske konvencije iz leta 1949 in njihova dopolnilna protokola iz leta 1977. Haaški pravilnik in večina določb ženevskih konvencij in dopolnilnih protokolov iz leta 1977 so splošno priznani kot običajno pravo.

Področje uporabe

9. MHP velja za vse mednarodne in nemednarodne oborožene spopade, ne glede na njihov izvor. Velja tudi za razmere okupacije, ki izhaja iz oboroženega spopada. Za mednarodne oborožene spopade med državami in nemednarodne (ali notranje) oborožene spopade v državi velja različna pravna ureditev.
10. Ali gre za oboroženi spopad ter ali je oboroženi spopad mednarodni ali nemednarodni sta mešani vprašanji dejstev in prava, odgovor nanju pa je odvisen od vrste dejavnikov. Pri določanju, ali gre za oboroženi spopad in torej velja mednarodno humanitarno pravo, je treba vedno poiskati ustrezen pravni nasvet skupaj z zadostnimi informacijami o posameznih okoliščinah.
11. Določbe pogodbe o mednarodnih oboroženih spopadih so natančnejše in obširnejše. Za nemednarodne oborožene spopade veljajo določbe člena 3, skupnega ženevskim konvencijam, in Dopolnilni protokol II iz leta 1977, če je zadevna država pogodbenica. Pravila običajnega mednarodnega prava veljajo za mednarodne in notranje oborožene spopade, spet pa obstajajo razlike med obema ureditvama.

Mednarodno pravo človekovih pravic in MHP

12. Pomembno je razlikovati med mednarodnim pravom človekovih pravic in MHP. To sta različni in ločeni vrsti prava in čeprav sta oba načeloma namenjena zaščiti posameznikov, so med njima velike razlike. MHP se uporablja zlasti v času

oboroženega spopada in okupacije. Pravo človekovih pravic pa se uporablja za vse in v okviru pristojnosti zadevne države v času miru in tudi v času oboroženega spopada. Kljub razlikovanju se lahko v določeni situaciji uporabljajo predpisi obeh, zato je včasih treba upoštevati razmerje med njima. Te smernice ne obravnavajo prava človekovih pravic.

Individualna odgovornost

13. Določene hujše kršitve MHP so opredeljene kot vojni zločini. Ti se lahko zgodijo v istih okoliščinah kot genocid in zločini zoper človečnost, ki pa za razliko od vojnih zločinov niso povezani z oboroženim spopadom.
14. Posamezniki so osebno odgovorni za vojne zločine. Države morajo v skladu s svojo nacionalno zakonodajo zagotoviti, da se domnevnim storilcem sodi pred njihovimi lastnimi domačimi sodišči ali da so predani na sojenje pred sodiščem druge države ali mednarodnim kazenskim sodiščem, kakršno je Mednarodno kazensko sodišče⁽³⁾.

III. OPERATIVNE SMERNICE

A. POROČANJE, OCENJEVANJE IN PRIPOROČILA ZA UKREPE

15. Ukrep v tem poglavju vključuje:

- (a) Da bi zagotovili učinkovito ukrepanje, je treba nemudoma opredeliti okoliščine, v katerih lahko velja MHP. Odgovorni organi EU, vključno z ustreznimi delovnimi skupinami Sveta, morajo spremljati razmere v okviru svojih področij pristojnosti, v katerih lahko velja MHP, po potrebi na podlagi nasvetov glede MHP in njegove veljavnosti. Kjer je to primerno, morajo opredeliti in priporočiti ukrepanje za spodbujanje spoštovanja MHP v skladu s temi smernicami. Če je primerno, je treba upoštevati posvetovanja in izmenjavo informacij z akterji, ki poznajo to področje, tudi z Mednarodnim odborom Rdečega križa (ICRC) in drugimi pomembnimi organizacijami, kot so ZN in regionalne organizacije. Kjer je to primerno, je treba upoštevati tudi službe Mednarodne humanitarne komisije za iskanje dejstev (International Humanitarian Fact-Finding Commission – IHFFC), ustanovljene v skladu

⁽³⁾ Glej skupno stališče Unije o MKS (2003/44/SZVP) in akcijski načrt EU za MKS. Glej tudi Sklep Sveta z dne 13. junija 2002 (2002/494/PNZ) o vzpostavitvi evropske mreže kontaktnih točk v zvezi z osebami, odgovornimi za genocid, hudodelstva zoper človečnost in vojna hudodelstva; Okvirni sklep Sveta (2002/584/PNZ) o evropskem nalogu za prijetje in postopkih predaje med državami članicami; Sklep Sveta z dne 8. maja 2003 (2003/335/PNZ) o preiskavi in sodnem pregonu genocida, hudodelstev zoper človečnost in vojnih zločinov; Sklep Sveta 2006/313/SZVP z dne 10. aprila 2006 o sklenitvi Sporazuma med Mednarodnim kazenskim sodiščem in Evropsko unijo o sodelovanju in pomoči, UL L 115, 28.4.2006, str. 49.

s členom 90 Dopolnilnega protokola I k ženevskim konvencijam iz leta 1949, ki lahko pomaga pri spodbujanju spoštovanja MHP prek svoje zmogljivosti iskanja dejstev in dajanja podpore.

(b) Kadar koli je to primerno, morajo vodje misij EU in ustrezni predstavniki EU, vključno z vodji civilnih operacij EU, s poveljniki vojaških operacij EU ter posebnimi predstavniki EU, vključiti oceno razmer MHP v svoja poročila o določeni državi ali spopadu. Posebno pozornost je treba posvetiti informacijam, ki kažejo na to, da so se morda zgodile hujše kršitve MHP. Če je to izvedljivo, morajo takšna poročila vsebovati tudi analizo in predloge možnih ukrepov, ki naj jih sprejme EU.

(c) Če je to primerno, morajo referenčni dokumenti za sestanke EU vključevati analizo uporabe MHP, države članice, ki sodelujejo na takšnih sestankih, pa morajo tudi zagotoviti, da lahko po potrebi uporabijo nasvete o vprašanih MHP, ki so se pojavila. Delovno skupino Sveta za mednarodno javno pravo (COJUR) in druge ustrezne delovne skupine je treba obvestiti, če bi lahko prišlo do oboroženega spopada. Če je to primerno in izvedljivo, mora biti COJUR zadolžena za pripravo predlogov ustreznim organom EU za nadaljnje ukrepanje EU.

B. NAČINI UKREPANJA, KI SO NA VOLJO EU V NJENIH ODNOSIH S TRETJIMI DRŽAVAMI

16. EU ima na razpolago številne načine za ukrepanje. Ti vključujejo, a niso omejeni na:

(a) Politični dialog: Kjer je to primerno, je treba v dialogih s tretjimi državami sprožiti vprašanje spoštovanja MHP. To je zlasti pomembno v okviru potekajočih oboroženih spopadov, kjer obstajajo poročila o razširjenih kršitvah MHP. Vendar mora EU tudi v času miru pozivati države, ki tega še niso storile, naj spoštujejo in polno izvajajo pomembne instrumente MHP, kot sta dopolnilna protokola iz leta 1977 in statut MKS. Polno izvajanje vključuje uveljavitev kakršne koli potrebne izvedbene zakonodaje in usposabljanje ustreznega osebja za MHP.

(b) Splošne javne izjave: V javnih izjavah o zadevah, povezanih z MHP, mora EU, kadar je to primerno, poudariti, da je treba zagotavljati spoštovanje MHP.

(c) Demarše in/ali javne izjave o določenih spopadih: Ko se poroča o kršitvah MHP, mora EU razmisliti o izvedbi demarš oziroma javni izjavi ter tako obsoditi takšna dejanja in zahtevati, naj strani izpolnijo svoje dolžnosti v okviru MHP in sprejmejo učinkovite ukrepe za preprečitev nadaljnjih kršitev.

(d) Omejevalne ukrepe/kazni: Uporaba omejevalnih ukrepov (kazni) je lahko učinkovit način za spodbujanje spoštovanja MHP. Zato je treba razmisliti o takšnih ukrepih proti državam in nedržavnim stranem v spopadu ter posameznikom, če so ukrepi primerni in v skladu z mednarodnim pravom.

(e) Sodelovanje z drugimi mednarodnimi organi: Kjer je to primerno, mora EU sodelovati z ZN in ustreznimi regionalnimi organizacijami za spodbujanje spoštovanja MHP. Države članice EU morajo, kadar je to primerno, delovati tudi za doseg ciljev kot članice v drugih organizacijah, tudi Združenih narodih. Mednarodni odbor Rdečega križa (ICRC) ima na podlagi pogodbe priznana in že dolgo uveljavljena vloga kot nevtralna, neodvisna humanitarna organizacija, ki spodbuja spoštovanje MHP.

(f) Operacije za krizno upravljanje: Če je to primerno, je treba pri oblikovanju mandatov operacij EU za krizno upravljanje upoštevati pomen preprečevanja in omejevanja kršitev MHP, ki jih izvajajo tretje strani. V ustreznih primerih to lahko vključuje zbiranje informacij, ki so lahko koristne za MKS⁽⁴⁾ ali druge preiskave vojnih zločinov.

(g) Individualna odgovornost: Medtem ko je v pokonfliktnih razmerah včasih težko najti ravnotežje med splošnim namenom vzpostavljanja miru in potrebo po preprečevanju nekaznovanosti, mora Evropska unija zagotoviti, da vojni zločini ne ostanejo nekaznovani. Da bi dosegli svarilni učinek med oboroženim spopadom, mora biti sodni pregon vojnih zločinov viden in po možnosti potekati v državi, kjer so se kršitve dogajale. EU mora zato spodbujati tretje države, naj sprejmejo nacionalno kazensko zakonodajo za kaznovanje kršitev MHP. V tem smislu je treba videti tudi podporo EU Mednarodnemu kazenskemu sodišču in ukrepom za kazenski pregon vojnih zločincev.

⁽⁴⁾ Glej Sporazum med Evropsko unijo in Mednarodnim kazenskim sodiščem o sodelovanju in pomoči iz opombe 3.

(h) Usposabljanje: Usposabljanje za MHP je potrebno za zagotovitev spoštovanja MHP v času oboroženega spopada. Usposabljanje in izobraževanje morata potekati tudi v času miru. To velja za vse prebivalstvo, čeprav je treba posebno pozornost posvetiti ustreznim skupinam, kot so uslužbenci organov kazenskega pregona. Dodatne dolžnosti veljajo za usposabljanje vojaškega osebja. EU mora razmisliti o zagotavljanju ali financiranju usposabljanja in izobraževanja o MHP

v tretjih državah, tudi v okviru širših programov za spodbujanje pravne države.

(i) Izvoz orožja: V Skupnem stališču Sveta 2008/944/SZVP, ki opredeljuje skupna pravila glede nadzora izvoza vojaške tehnologije in opreme⁽⁵⁾, je določeno, da je treba pred podelitvijo dovoljenja za izvoz v določeno državo preveriti, ali ta država spoštuje MHP.

⁽⁵⁾ Skupno stališče Sveta 2008/944/SZVP z dne 8. decembra 2008, ki opredeljuje skupna pravila glede nadzora izvoza vojaške tehnologije in opreme, UL L 335, 13.12.2008, str. 99. To skupno stališče nadomešča Kodeks ravnanja Evropske unije glede izvoza orožja, ki ga je Svet sprejel 8. junija 1998.

PRILOGA

GLAVNI PRAVNI INSTRUMENTI ZA MEDNARODNO HUMANITARNO PRAVO IN DRUGI USTREZNI PRAVNI INSTRUMENTI

- IV. Haaška konvencija o zakonih in običajih vojne na kopnem iz leta 1907
- Priloga h Konvenciji: Pravilnik o vojskovanju na kopnem
- Protokol o prepovedi uporabe dušljivih, strupenih ali drugih snovi in bakterioloških bojnih sredstev iz leta 1925
- Ženevska konvencija I o izboljšanju usode ranjenih in bolnih pripadnikov oboroženih sil na bojišču iz leta 1949
- Ženevska konvencija II o izboljšanju usode ranjenih in bolnih pripadnikov oboroženih sil na morju iz leta 1949
- Ženevska konvencija III o ravnanju z vojnimi ujetniki iz leta 1949
- Ženevska konvencija IV o zaščiti civilnih oseb v času vojne iz leta 1949
- Dopolnilni protokol k ženevskim konvencijam z dne 12. avgusta 1949 o zaščiti žrtev mednarodnih oboroženih spopadov (Protokol I) iz leta 1977
- Ženevski dopolnilni Protokol II k ženevskim konvencijam z dne 12. avgusta 1949 o zaščiti žrtev oboroženih spopadov, ki nimajo mednarodnega značaja, iz leta 1977
- Haaška konvencija o varstvu kulturnih dobrin v primeru oboroženega spopada iz leta 1954
- Pravilnik o izvajanju konvencije o varstvu kulturnih dobrin v primeru oboroženega spopada
- Prvi protokol k Haaški konvenciji iz leta 1954 o varstvu kulturnih dobrin v primeru oboroženega spopada iz leta 1954
- Drugi protokol k Haaški konvenciji iz leta 1954 o varstvu kulturnih dobrin v primeru oboroženega spopada, iz leta 1999
- Konvencija o prepovedi razvoja, proizvodnje in skladiščenja bakteriološkega (biološkega) in toksičnega orožja in o njihovem uničevanju iz leta 1972
- Konvencija ZN o prepovedi ali omejitvi uporabe nekaterih vrst klasičnega orožja, za katere se lahko šteje, da imajo čezmerne travmatične učinke ali da glede ciljev delujejo enako, iz leta 1980
- Protokol I o prepovedi uporabe orožja, katerih delov ni mogoče odkriti iz leta 1980
- Protokol II o prepovedih ali omejitvah uporabe min, min presenečenja in drugih priprav iz leta 1980
- Spremenjeni Protokol II o prepovedih ali omejitvah uporabe min, min presenečenja in drugih priprav iz leta 1996
- Protokol III o prepovedih ali omejitvah uporabe zažigalnih orožij iz leta 1980
- Protokol IV o slepilnem laserskem orožju iz leta 1995
- Protokol V o eksplozivnih ostankih vojne iz leta 2003
- Konvencija o prepovedi razvoja, proizvodnje, skladiščenja in uporabe bakteriološkega kemičnega orožja in o njihovem uničevanju iz leta 1993
- Ottawska Konvencija o prepovedi uporabe, skladiščenja, proizvodnje in transferja protipehotnih min in o njihovem uničevanju iz leta 1997

-
- Statut Mednarodnega sodišča za sodni pregon oseb, odgovornih za hujše kršitve mednarodnega humanitarnega prava, storjene na območju nekdanje Jugoslavije od leta 1991, iz leta 1993
 - Statut mednarodnega kazenskega sodišča za sodni pregon oseb, odgovornih za genocid in druge hujše kršitve mednarodnega humanitarnega prava, storjene na območju Ruande, ter državljanov Ruande, odgovornih za genocid in druge takšne kršitve, storjene na območju sosednjih držav med 1. januarjem 1994 in 31. decembrom 1994, iz leta 1994
 - Rimski statut Mednarodnega kazenskega sodišča iz leta 1998
 - Dopolnilni protokol iz leta 2005 k ženevskim konvencijam z dne 12. avgusta 1949 o sprejetju dodatnega razpoznavnega znaka (protokol III)
 - Konvencija o kasetnem strelivu iz leta 2008
-